

Hücre Hapsi Üzerine Bir Kaynak Kitap

Sharon Shalev

6| Hücre hapsi ünitelerinin izlenmesi ve denetlenmesi

Hücre hapsi ile ilgili olarak bu belgede ele alınan tüm hususlar-mahpusların yerleştirilmesi, hapis koşulları, infaz rejimi, dış dünya ile iletişim ve tıbbi bakım sağlanması gibi-ulusal ve uluslararası denetleme organları tarafından yakın tetkik ve incelemeye tabi tutulmalıdır.

Tüm cezaevleri ve gözaltı yerlerinin denetim ve tetkik edilmesine yönelik mekanizmalar kurulmasının önemi uluslararası ve bölgesel belgelerde vurgulanmıştır:

Ceza infaz kurumları ve hizmetleri, yetkili bir makam tarafından atanmış nitelikli ve deneyimli müfettişler tarafından düzenli olarak denetlenecektir. Müfettişlerin görevi, ceza ve ıslah hizmetlerinin hedeflerine ulaşmasını sağlamak amacıyla, bu kurumların mevcut kanun ve düzenlemelere uygun olarak yönetilmesini temin etmektir. (BM Mahpuslara Uygulanacak Muameleye İlişkin Standart Asgari Kurallar, 55. Kural; Prensipler Bütünü, 29(1). Prensip; Avrupa Cezaevleri Kuralları 9, 92, 93).

Gözaltı yerlerini fiziksel olarak denetlemenin yanı sıra, denetim organının tutuklu kişilere erişimi tam ve serbest olmalıdır:

Tutulan veya hapsedilen bir kimse, bu tür yerlerde güvenliği ve kamu düzenini sağlamak için gerekli makul koşullar içinde, bu prensibin birinci fıkrasına göre tutma yerini veya hapisaneyi ziyaret eden kişilerle serbestçe ve tam bir gizlilik içinde iletişim kurma hakkına sahiptir. (BM Herhangi Bir Biçimde Tutulan Veya Hapsedilen Kişilerin Korunması İçin Prensipler Bütünü, 29(2). Prensip).

Tecrit üniteleri sadece dış dünyaya değil, hapisanenin diğer bölümlerine ve hapisane toplumunun geneline uzak olan ve zaten kapalı olan bir kurumun içindeki kapalı üniteler olduğundan denetlenmeleri bilhassa önemlidir. Yukarıda belirtilen prensiplerde de açıklandığı gibi, denetim organının hem tecrit ünitelerindeki fiziksel ortama hem de tecrit ünitesinde kalan mahpuslara engelsiz erişimi olmalıdır. Bunun yanı sıra, denetim organının yerleştirme ve duruşma kayıtları, ünite kayıt defteri, kapalı devre kamera kayıtları vs. gibi ilgili belgelere erişimi olmalıdır. Ziyaret eden ekipte yer alan sağlık personelinin de tüm sağlık kayıtlarına erişimi tam olmalıdır. Tecrit edilen mahpusların gördükleri muamele hakkında özel ve gizli olarak konuşma fırsatı olması müfettişler tarafından temin etmelidir.

İşkenceye Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokolün (OPCAT) 14. Maddesi uyarınca Taraf Devletler, İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezayı Önleme Alt Komitesinin görevini yerine getirebilmesi için aşağıda yer alan koşulları sağlamayı taahhüt etmiştir:

1 (a) 4. maddede tanımlanan gözaltı yerlerindeki özgürlüğünden yoksun bırakılmış kişilerin sayısının yanı sıra, bu yerlerin sayısı ve yerlerine ilişkin tüm bilgiye kısıtlama olmaksızın erişim;

(b) Bu kişilere uygulanan muamele ve tutuldukları yerlerin koşullarına ilişkin tüm bilgiye kısıtlama olmaksızın erişim

(c) Aşağıdaki 2. Fıkra hükmüne bağlı kalmak koşuluyla, bütün gözaltı yerlerine, yapılarına ve tesislerine kısıtlama olmaksızın erişim;

(d) Özgürlüğünden yoksun bırakılmış kişilerle, tanıklar bulunmaksızın, doğrudan doğruya ya da gerekli görülüyorsa çevirmen aracılığıyla ve Önleme Alt Komitesinin konuyla ilgili bilgi verebileceğine inandığı başka herhangi bir kişiyle özel görüşme olanağı;

(e) Ziyaret etmek istediği yerleri ve görüşme yapmak istediği kişileri seçme serbestisi.

2. Belirli bir gözaltı yerinin ziyaret edilmesine yalnızca ziyaret edilecek yerdeki ulusal savunma, kamu güvenliği, doğal afet ya da ciddi düzensizlikten kaynaklanan ivedi ve zorlayıcı sebeplerin böyle bir ziyareti geçici olarak engellediği gerekçesi ile itiraz edilebilir. İlan edilmiş olağanüstü halin varlığı bir Taraf Devletçe ziyarete itiraz gerekçesi olarak kullanılamaz.

Denetim organı aşağıda belirtilen bazı hususlarda inceleme yapar.¹:

- Mahpusu tecrit tutma kararı kanuna uygun olarak mı alınmıştır?
- Mahpusa hücre hapsi verilmesinin nedenleri nedir, mahpusun bu nedenlerden haberi var mıdır ve mahpusa hücre hapsine itiraz etme fırsatı verilmiş midir?
- Tecrit kararı düzenli olarak incelenmekte midir?
- Gözaltı yerlerindeki fiziksel koşullar (hücreler, duş yeri, egzersiz alanları) gerekli standartlara uygun mudur?
- Mahpusların yeterli tıbbi bakıma erişimi var mıdır?
- Tıbbi kayıtlar güvenli bir yerde düzgün bir şekilde tutulmakta mıdır?
- Mahpuslar için uygun bir infaz rejimi uygulanmakta mıdır?
- Mahpusların dış mekanda açık havaya düzenli erişimi bulunmakta mıdır?
- Mahpusların dış dünya ile temasları var mıdır?

Ulusal düzeyde denetimler, genellikle cezaevlerinden sorumlu bakanlık tarafından atanan ve bu bakanlığa rapor eden bir organ tarafından yürütülmektedir. Denetim zamanları dışında, mahpusların münferit ve düzenli olarak izlenmesini sağlamak üzere yerel bir izleme organı da atanabilir. Bu organlar, tecrit ünitelerine, kuvvet kullanımına ve kısıtlamalara özellikle dikkat edecektir.

Vaka çalışması: Aşırı Gözaltı: İngiltere ve Galler Cezaevleri Kraliyet Baş Müfettişinin raporu

2006 yılında Majestelerinin Cezaevleri Baş Müfettişi tarafından, Yüksek Güvenlikli Cezaevlerindeki tüm tecrit üniteleri ve kargaşaya yol açan mahpusların yönetimi için tasarlanmış Yakın Gözetim Sistemi hakkında tematik bir inceleme yapılmıştır. Mahpusların zarar verme riskinin en fazla olduğu, en çok kısıtlama uygulanan ve en kontrollü yerlerde tecritte tutulan mahpusların kaldığı üniteler incelenmiştir. Yüksek güvenlikli tecrit ünitelerinde çalışan personelin yaklaşımına yönelik sorgu hakimleri ve başka kişiler tarafından yapılan eleştiriler sonucunda bu tematik inceleme gerçekleştirilmiştir.

Raporda özellikle ruh sağlığı ile ilgili yaklaşımlar ile özel bakımın birleştirilmesi gibi bazı yenilikçi yöntemler ile kaydedilen ilerlemeler ele alınmıştır; ancak hala çok yol kat edilmesi gerektiği de vurgulanmıştır. Raporda, kompleks ihtiyaçları bulunan, başka bir yerde güvenli olarak tutulması mümkün olmayan ve uzun süre tecrit ünitelerinde tutulan sert mahpuslar üzerinde durulmuştur. Tecrit ünitelerinde psikoyatrik ve terapötik destek olmasına rağmen bu desteğin yeterli düzeyde olmadığı, ve uzun süreli hücre hapsinde tutulan çoğu mahpusun durumunun kötüleşmeye başladığı tespit edilmiştir. Baş Müfettiş, bireysel, çok disiplinli ve gerekli kaynakların sağlandığı bir bakım planının uygulanarak, mahpus sağlığının desteklenmesini ve zihinsel ve sosyal uyarım fırsatı ile hücre dışında vakit geçirme olanağının sağlanmasını tavsiye etmiştir.

Denetim ekibi kayıtları inceleyerek, mahpus ve personel ile görüşmüştür. Yakın Gözetim Sisteminin iyileştirilmesi amacıyla 17 tavsiyede bulunan denetim ekibi, Yüksek Güvenlikli Cezaevlerindeki tecrit ünitelerinin iyileştirilmesi amacıyla ise 21 tavsiyede bulunmuştur ve iyi uygulama açısından 17 alan belirlemiştir. Yapılan tavsiyelerden sadece biri reddedilmiştir.

Bu inceleme, personelin aşırı kontrol uygulama potansiyelinin olduğu ve bunun sonucu olarak mahpusların durumunun giderek kötüye gittiği kapalı hapishane sisteminin genellikle saklı kalan bir bölümünü gözetim altına alarak, bağımsız bir müfettişin oynayabileceği yapıcı rolü ortaya koymaktadır. Hapishane sisteminin denetlenmesi ve denetim bulgularının doğru şekilde kullanılması sayesinde bu süreç mahpuslar açısından olumlu sonuçlara yol açabilir.

Bölgesel organlar da cezaevlerini denetleyebilir. Örneğin bu belgede raporlarına sıklıkla atıfta bulunduğumuz Avrupa'da İşkenceyi Önleme Komitesi (CPT), Üye Devletlerin yetkisi altında bulunan tüm gözaltı yerlerini ziyaret edebilir. Gözaltı yerlerini denetlemek ve izlemek ile görevli uluslararası organlar arasında, silahlı çatışma yaşanan bölgelerde gözaltı yerlerini ziyaret etmekle görevli Uluslararası Kızılhaç Komitesi ile İşkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele Veya Cezaya ilişkin BM Özel Raportörü yer almaktadır.

İşkenceye Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol (OPCAT) ile, Taraf Ülkelerdeki özgürlükten yoksun bırakma yerlerine önleyici ziyaretlerde bulunmak üzere uzmanlardan oluşan uluslararası bir organ (bakınız yukarıda) kurulmuştur ve ayrıca, ülkelerde özgürlükten yoksun bırakma yerlerine düzenli olarak önleyici ziyaretlerde bulunmakla görevli bağımsız bir organ olarak bir Ulusal Önleme Mekanizması kurulması öngörülmektedir.

Notlar

- 1 Bakınız: İşkencenin Önlenmesi Derneği (APT), *Monitoring Places of Detention: A Practical Guide-Gözaltı yerlerinin izlenmesi: Pratik Rehber*. Cenevre, Nisan 2004; Cezaevleri Kraliyet Başmüfettişi, Beklentiler: cezaevlerindeki koşulların ve mahpuslara uygulanan muamelenin değerlendirilmesi için kriterler (düzenli olarak güncellenmektedir).

"Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır."

Bu çeviri yazarın izniyle yapılmıştır ve resmi olmayan bir çeviridir. Bu çevirinin telif hakkı yazara aittir. // This is an unofficial translation with the permission of the author. The copyright of this translation belongs to the author"

Mannheim Centre for Criminology
London School of Economics
and Political Science
Houghton Street
London WC2A 2AE
UK

Produced with the assistance of the
Nuffield Foundation

ISBN 978-0-85328-314-0
October 2008

Mannheim Centre for
CRIMINOLOGY